

Nr 65.

Ankom till riksdagens kansli den 26 mars 1946 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till yrkesutbildning av sjöfolk av manskapsgrad m. m. jämte i ämnet väckt motion.

(2:a avd.)

I propositionen nr 8 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 4 januari 1946, föreslagit riksdagen att medgiva, att statsbidrag må utgå till inrättande och drift av sjömansskolor i huvudsaklig överensstämmelse med vad chefen för ecklesiastikdepartementet i nämnda statsrådsprotokoll förordat.

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t vidare under åttonde huvudtiteln (punkt 258, s. 506) föreslagit riksdagen att dels till Anskaffande av fasta fartygsbibliotek för budgetåret 1946/47 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor, dels ock såsom Bidrag till bildningsverksamhet bland sjömän för budgetåret 1946/47 anvisa ett anslag av 20 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrar *J. W. Johnsson* i Stockholm och *H. Hallén* väckt motion (II: 162), vari hemställts, att riksdagen måtte medgiva, att för nästa budgetår 10 000 kronor anvisas såsom särskilt anslag att ställas till förfogande åt svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelses utskott för sjömansvård i hemlandet att användas i första hand till studiecirkel- och instruktörsverksamhet bland sjömän.

I. Sjöfolkets yrkesutbildning.

Kungl. Maj:ts förslag grundas på ett av särskilda sakkunniga för utredning rörande sjöfolkets bildningsfråga den 20 februari 1945 avgivet betänkande med utredning och förslag angående utbildning av sjöfolk av manskapsgrad samt åtgärder till höjande av sjöfolkets allmänna och medborgerliga bildning (SOU 1945: 5).

Behovet av yrkesutbildning.

Den förebragta utredningen synes ge vid handen, framhåller *departementschefen*, att det föreligger ett starkt behov av att en organiserad yrkes-

utbildning för sjömän av manskapsgrad kommer till stånd genom det allmännas försorg. Departementschefen anför vidare följande.

Sjöfarten är av vårt lands viktigare näringsgrenar, som ger sysselsättning åt en sjömanskår av betydande storlek. Enligt 1940 års allmänna folkräkning redovisades såsom sjömän 25 168 personer, varav 7 420 utgjordes av befäl (fartygsbefälhavare, styrmän och maskinbefäl), 13 060 av däcksmanskap och 2 327 av eldare. Härtill kommer maskinmanskap i övrigt till ett antal av drygt 1 000. Dessa siffror, som icke omfatta fiskerinäringen, lots- och fyrväsendet, kanal- och hamnväsendet eller bärgningsverksamheten, äro givetvis i viss mån påverkade av kriget i sänkande riktning men ge likväl ett begrepp om sjömanskårens storlek. Sjömansyrkets kvalificerade art behöver icke närmare framhållas. Utvecklingen har här som annorstädes gått i riktning mot en allt längre driven specialisering. Fartygets skötsel kräver i allt större utsträckning speciella yrkeskunskaper och -färdigheter. Det är därför naturligt, att behovet av särskilda anordningar för yrkesutbildning för sjöfolk med tiden vuxit sig starkare. Kravet på åtgärder från det allmännas sida synes nu icke längre låta sig avvisas. Jag anser mig därför i likhet med de sakkunniga böra tillstyrka, att sådana åtgärder nu vidtagas.

I fråga om inlemmandet av yrkesutbildningen för sjöfolk av manskapsgrad i det befintliga undervisningssystemet ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag, att detta bör ske genom anknytning till den kommunala yrkesundervisningen eller till centrala verkstadsskolor. Jag kan således icke finna, att tillräckliga skäl anförts för en anslutning av ifrågavarande yrkesutbildning till folkhögskolorna, vilka sedan gammalt haft och alltjämt böra ha en annan huvuduppgift i folkbildningens tjänst.

Yrkesutbildningen för sjöfolk torde böra stå under inseeende av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Kurser för däck- och maskinpersonal.

De sakkunniga erinra, hurusom den moderna yrkesutbildningen bygger på växelverkan mellan teori och praktik. Med beaktande härav föreslå de — förutom viss förpraktik för inträde i yrkesskolan — att sjömansutbildningen fördelas på två perioder med tillräckligt uppehåll emellan för att den, som önskar förkovra sina färdigheter utöver en grundläggande kurs, skall hinna förvärva erforderlig praktik till sjöss för deltagande i en efterföljande påbyggnadskurs.

För den grundläggande kursen (lägre kursen) och påbyggnadskursen (högre kursen) föreslå de sakkunniga följande, för utbildning av däckspersonal respektive maskinpersonal avsedda kursplaner:

Däckspersonal.

Lägre kurs om 12 veckor: sjömanskap 48 timmar, sjömansslöjd 120 timmar, båtkunskap (livbåtsövningar) 48 timmar, materiellvård och varukännedom 84 timmar, matematik 60 timmar, författningskunskap 36 timmar, engelska språket 30 timmar, ämne eller ämnen efter fritt val (föreläsningar) 12 timmar, personlig hygien och hälsolära samt första hjälp vid olycksfall 24 timmar, simning och livräddning 18 timmar, gymnastik 24 timmar; tillhopa 504 timmar motsvarande 42 timmar i veckan.

Högre kurs om 8 veckor: navigation och sjömanskap 68 timmar, sjömansslöjd 48 timmar, matematik 48 timmar, författningskunskap 32 timmar, svenska språket 48 timmar, ämne eller ämnen efter fritt val (föreläsningar) 12 timmar, personlig hygien och hälsolära samt första hjälp vid olycksfall 20 timmar, simning och livräddning 12 timmar samt gymnastik 16 timmar; tillhoppa 304 timmar motsvarande 38 timmar i veckan.

M a s k i n p e r s o n a l.

Lägre kurs om 12 veckor: maskinkunskap (inberäknat materielvård och varukännedom) 72 timmar, praktiskt arbete 180 timmar, båtkunskap (livbåtsövningar) 48 timmar, matematik 60 timmar, författningskunskap 36 timmar, engelska språket 30 timmar, ämne eller ämnen efter fritt val (föreläsningar) 12 timmar, personlig hygien och hälsolära samt första hjälp vid olycksfall 24 timmar, simning och livräddning 18 timmar, gymnastik 24 timmar; tillhoppa 504 timmar motsvarande 42 timmar i veckan.

Högre kurs om 8 veckor: maskinkunskap (läskurs) 40 timmar, maskinkunskap, praktiskt arbete 104 timmar, matematik 48 timmar, författningskunskap 24 timmar, svenska språket 32 timmar, ämne eller ämnen efter fritt val (föreläsningar) 12 timmar, personlig hygien och hälsolära samt första hjälp vid olycksfall 16 timmar, simning och livräddning 12 timmar, gymnastik 16 timmar; tillhoppa 304 timmar motsvarande 38 timmar i veckan.

De sakkunniga förutsätta, att överstyrelsen för yrkesutbildning skall äga befogenhet att vidtaga de ändringar i kursplanerna, som må befinnas lämpliga efter vunnen praktisk erfarenhet rörande desamma.

För att de för verksamheten erforderliga lokalerna skola kunna i tillräcklig utsträckning utnyttjas och med hänsyn till erforderlig lärarpersonal har det syntts de sakkunniga nödvändigt att räkna med kontinuerliga kurser under hela året med uppehåll endast under viss del av sommaren samt omkring jul och nyår. Tyngdpunkten av verksamheten måste emellertid enligt de sakkunniga — med hänsyn till rådande säsongarbetslöshet inom sjömansyrket under månaderna januari—mars och in i april — under alla förhållanden tänkas förlagd till dessa månader. De sakkunniga ha därför räknat med att vid skolor av ifrågavarande slag skall under nämnda månader pågå undervisning i tre parallellavdelningar för vardera däck- och maskinpersonalen, varje avdelning med 15 deltagare; under övriga delar av året har elevtillströmningen ansetts åtminstone icke såsom regel bli av den omfattning, att en uppdelning av eleverna på olika avdelningar blir erforderlig. Vad nyss sagts, gäller om den lägre kursen. Vad den högre kursen beträffar, ha kurser av detta slag syntts de sakkunniga böra beräknas till allenast en per skola och år för vardera däck- och maskinpersonalen och av motsvarande skäl som nyss nämnts förläggas till årets första månader. Även sådan kurs har beräknats för 15 deltagare.

De sakkunniga anse en viss förpraktik i allmänhet erforderlig för deltagande i undervisningen. I sådant hänseende förorda de ett års föregående sjötjänst

såsom villkor för ett första deltagande i undervisningen. Förslaget, att undervisningen skall uppdelas i två särskilda kurser för vardera yrkesgrenen har — som nämnts — till syfte att vederbörande skola beredas tillfälle att under mellantiden förskaffa sig ökad praktik till sjöss.

I *remissyttrandena* har de sakkunnigas förslag blivit föremål för delade meningar, särskilt beträffande frågan om kursernas uppdelning på en lägre och en högre kurs samt beträffande frågan om förpraktik.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, ha delade meningar gjort sig gällande framför allt med avseende på frågan, huruvida ett års sjötjänst skall uppställas såsom villkor för inträde i sjömansskola, samt angående spørsmålet, huruvida det kan vara lämpligt med en uppdelning av utbildningen på en lägre, grundläggande kurs av 12 veckors längd och en högre påbyggnadskurs om 8 veckor.

Enighet synes däremot i stort sett råda därom, att en fullständig sjömansutbildning icke bör omfatta kortare tid än sammanlagt omkring fem månader, d. v. s. cirka 20 veckor. Jag ansluter mig för egen del till denna uppfattning.

Förutnämnda två spørsmål, varom meningarna delat sig, ha uppenbarligen ett visst samband med varandra. De sakkunniga ha grundat sitt förslag i båda dessa avseenden på den i och för sig riktiga principen, att teori och praktik böra få tillfälle till växelverkan. En yrkesundervisning, som bygger på föregående praktik, får förutsättas bli effektivare än en utbildning, som grundas uteslutande på teoretiskt kunskapsinhämtande. Från denna utgångspunkt förorda de sakkunniga dels uppställande av krav på ett års föregående sjötjänst för tillträde till sjömansskolans lägre kurs — dock med dispensmöjlighet — dels ock en uppdelning av undervisningen i en lägre och en högre kurs i syfte att bereda deltagare i den förre tillfälle att före genomgången av den senare förskaffa sig ytterligare praktik till sjöss. Sådan ytterligare praktik skulle dock icke vara obligatorisk för tillträde till påbyggnadskursen.

De organisationer inom sjöfartens område, vilka opponerat sig mot förslaget om en uppdelning av utbildningen på två kurser — redarföreningarna, maskinbefälsförbundet och svenska sjöfolksförbundet — synas ha gjort detta främst med hänsyn till att de betvivla, att de som genomgått en lägre kurs och därefter gått till sjöss, skulle i någon större utsträckning komma att utnyttja möjligheten att genomgå en fortsättningskurs. Samma synpunkt anlägges av styrelsen för Göteborgs stads yrkesskolor. Redarföreningarna hålla dessutom för sannolikt, att icke ens den lägre kursen skulle komma att i någon större utsträckning frekventeras av ungdom med föregående sjötjänst. Svenska sjöfolksförbundet och Sveriges fartygsbefälhavareförening m. fl. åter anse det välbetänkt att uppställa fordran på viss förpraktik. Överstyrelsen för yrkesutbildning har tillstyrkt de sakkunnigas förslag, medan kommerskollegium funnit övervägande skäl tala för att kravet på sjötjänst för tillträde till utbildningen borde bortfalla samt i fråga om utbildningens uppdelning ansett, att försök borde göras med en dylik i avbidan på närmare erfarenhet, huruvida icke — vilket kollegium hölle för sannolikt — skälen för en sammanslagning framdeles skulle befinnas vara övervägande.

För egen del är jag av den uppfattningen, att den yrkesutbildning, som nu anordnas, i första hand och så långt förhållandena möjliggöra bör avse redan yrkesutövande sjömän, åtminstone till en början. Med hänsyn härtill finner

jag övervägande skäl tala för att dessa yrkesmän böra erhålla företräde till deltagande i de teoretiska yrkesutbildningskurserna framför övriga sökande. Med beaktande av vad kommerskollegium m. fl. remissinstanser anfört anser jag dock, att företrädesrätt icke bör föranleda att ett formellt krav på viss förpraktik uppställes såsom villkor för inträde i sjömansskola.

Beträffande frågan om utbildningens uppdelning på tvenne kurser har jag funnit, att goda skäl anförts både för en uppdelning och för en sammanslagning. Jag delar den av kommerskollegium uttalade åsikten, att man här bör pröva sig fram och låta erfarenheten utvisa, vilken väg som må befinnas vara den bästa. Måhända kommer det att befinnas, att de båda systemen låta sig förenas. Tills vidare synas alltså kursplaner böra fastställas för såväl en lägre som en högre kurs men med möjligheter öppna för dem som så önska att — om anslutningen blir tillräckligt stor — genomgå den högre kursen i en följd efter godkänd genomgång av den lägre. Sådan möjlighet torde i första hand böra beredas dem, som kunna åberopa föregående sjötjänst. Å andra sidan torde, i varje fall under försökstiden, tillfälle böra beredas dem, som så önska, att mellan den lägre och den högre kursen praktisera till sjöss; detta gäller framför allt dem, som icke förskaffat sig förpraktik före inträdet i begynnelsekursen. — Sedan någon tids erfarenhet vunnits rörande den lämpligaste kursorganisationen, torde de ändringar, som må finnas påkallade, få vidtagas.

Beträffande kursernas förläggning till olika tider av året biträder jag de sakkunnigas förslag, att kursverksamheten bör pågå hela året med lämpliga uppehåll på sommaren samt vid jul och nyår men med tyngdpunkten förlagd till årets första månader. Skolornas maximi-kapacitet torde i enlighet med vad överstyrelsen för yrkesutbildning anfört böra beräknas för tre parallellavdelningar av envar av de grundläggande kurserna för däck- och maskinpersonal med 15 deltagare per avdelning. Samtidigt därmed bör en påbyggnadskurs av vartdera slaget kunna pågå, likaledes med 15 deltagare. Såsom de sakkunniga framhållit lärer man böra räkna med, att skolornas fulla kapacitet kommer att utnyttjas endast under årets första månader. Under årets övriga månader torde endast en kurs av vartdera slaget komma att pågå. Överstyrelsen för yrkesutbildning bör dock äga befogenhet att inom ramen för skolans kapacitet medgiva anordnande av ytterligare kurser jämväl under sistnämnda tid. — I detta sammanhang vill jag framhålla, att hinder icke bör möta att organisera en skola på annat sätt än vad jag sålunda angivit, därest vägande skäl därtill förebragts. Den av de sakkunniga föreslagna organisationen bör enligt min mening endast betraktas såsom en lämplig normaltyp.

Vad slutligen angår själva kursplanerna, har de sakkunnigas förslag i stort sett godtagits av de hörda myndigheterna och organisationerna. Av redogörelsen i det föregående framgår, att vissa detaljmärkningar riktats mot desamma. För egen del har jag funnit de sakkunnigas förslag i huvudsak godtagbart. Överstyrelsen för yrkesutbildning torde böra äga befogenhet att vidtaga de ändringar i kursplanerna, som må befinnas ändamålsenliga.

Kurser för kökspersonal.

De sakkunniga föreslå, att de fullständiga sjömansskolorna organiseras med en särskild avdelning för utbildning av skeppskoockar. Denna utbildningslinje bör enligt sakkunnigförslaget organiseras olika för nybörjare och icke-nybörjare. För de förra förordas en kurs om 34 veckor, för de senare en »lägre» kurs om 12 veckor och en »högre» om 8 veckor.

Nybörjarkursen är beräknad för 12 deltagare och avses skola anordnas under tiden mars—december med uppehåll en månad under sommaren. Den »lägre» kursen avses skola rymma 24 deltagare i två avdelningar med 12 elever i varje och förläggas till januari—april, parallellt med vissa övriga sjömanskurser under samma tid. Den »högre» kursen om 8 veckor, likaledes med 12 deltagare, avses skola infalla under månaderna januari—mars.

I *remissyttrandena* uttalas tvekan angående lämpligheten av en uppdelning av kurserna för icke-nybörjare.

Departementschefen anför bland annat följande.

Beträffande kursplanerna tillstyrker jag de sakkunnigas förslag angående anordnande av en nybörjarkurs av 34 veckors längd. Mera tveksamt förefaller det vara, huruvida det kan vara befogat med två kurser, en högre och en lägre, för icke-nybörjare. Jag har dock icke ansett mig böra motsätta mig, att försök göras med två dylika kurser på sätt de sakkunniga föreslagit. I likhet med kommerskollegium utgår jag ifrån, att den som genomgått nybörjarkurs, skall kunna direkt genomgå den »högre» kursen för icke-nybörjare. I fråga om kursernas förläggning till tiden har jag icke funnit anledning till erinran mot de sakkunnigas förslag.

Statsbidrag.

De sakkunniga framhålla, att staten bör fastställa vissa statsbidragsgrunder, varemot initiativet till inrättande av sjömansskolor i de enskilda fallen skulle ankomma på huvudmannen för kommunal yrkesutbildningsanstalt eller central verkstadsskola.

Beträffande statsbidragets storlek förorda de sakkunniga tillämpande i huvudsak av de grunder som gälla för statsbidrag till centrala verkstadsskolor. I fråga om *engångskostnaderna* för inrättande av sjömansskolor innebär de sakkunnigas förslag alltså, att statsbidrag skulle utgå

dels till anskaffande av undervisningslokaler och lokaler för administration m. m. med belopp, motsvarande *hälften* av de kostnader för lokalernas uppförande eller förvärvande, som finnas skäligen; i nämnda belopp inräknas icke kostnader för tomt eller framdragande av ledningar till tomtgränsen;

dels till anskaffande av den första uppsättningen av sådan stadigvarande undervisningsmateriel, som prövas erforderlig, med *nio tiondelar* av de styrkta kostnaderna;

dels ock till anskaffande av inventarier och inredning för undervisningslokaler med belopp, som Kungl. Maj:t finner skäligt bestämma i samband med beslut om statsbidrag till anskaffande av dylika lokaler, dock högst med *hälften* av de styrkta kostnaderna.

Kostnaderna för inrättande av en fullständig sjömansskola med den av de sakkunniga förordade organisationen beräkna de sakkunniga — med utgångspunkt från förhållandena i Stockholm — till 539 000 kronor. Härav skulle med tillämpning av nämnda statsbidragsgrunder på staten falla 327 200 kronor och på huvudmannen 211 800 kronor.

De sakkunniga framhålla vidare, att sjömansskolornas tilltänkta karaktär av riksskolor kunde ha motiverat statsbidrag enligt för huvudmännen förmånligare grunder än de förordade, om icke särskild anledning föreläge för vissa kommuner att påtaga sig relativt avsevärda kostnader för utbildningen. Uppenbarligen vore detta fallet med sådana större städer, som åtnjöte väsentliga fördelar i skatteinkomsthänseende av sjöfarten.

Överstyrelsen för yrkesutbildning och *statskontoret* ha tillstyrkt de sakkunnigas förslag till statsbidrag, såvitt angår engångskostnaderna.

I fråga om driftkostnaderna förorda *de sakkunniga*, att statsbidrag skall utgå med hela lönekostnaden och i övrigt enligt för centrala verkstadsskolor gällande grunder. Arvode till föreståndaren beräknas till 3 000 kronor. Beträffande lönekostnaderna föreslås, att Kungl. Maj:t skall äga fastställa löne- och statsbidragsbestämmelser.

Läraryrket ha de sakkunniga beräknat sålunda: 1 årsanställd lärare i sjömanskap, sjömansslöjd, matematik, navigation och båtkunskap, 2 under tre månader anställda lärare i samma ämnen, 1 årsanställd lärare i maskinkunskap (teoretisk och praktisk), 1 under tre månader anställd lärare och erforderligt antal timlärare i sistnämnda ämne, 1 årsanställd lärare i matlagning m. m., 1 under tre månader anställd lärare i sistnämnda ämne, timlärare i yrkesräkning m. m. för kockpersonalen samt vidare erforderligt antal timlärare i matematik, svenska och engelska språken, författningskunskap, hygien, simning och livräddning, gymnastik, vartill kommer erforderligt antal föreläsare i hygien och allmänna ämnen.

De sakkunniga beräkna årskostnaderna för driften av en fullständig sjömansskola i Stockholm med av de sakkunniga förordad organisation till i runt tal 94 300 kronor, varav i statsbidrag skulle komma att utgå 59 300 kronor medan huvudmannens andel skulle bli 35 000 kronor.

Statskontoret och *riksräkenskapsverket* ha riktat erinringar mot förslaget, i vad avser bestämmandet av löneförmånerna för lärarpersonalen och statsbidrag till lönekostnaderna.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

För den lägre yrkesundervisning, vartill bidrag utgå från anslag under åttonde huvudtiteln, gälla i huvudsak två olika statsbidragssystem. Enligt det ena av dessa, vilket avser den kommunala och enskilda yrkesundervisningen, utgår statsbidrag till avlöning åt rektor och övriga lärare med vissa belopp per undervisningstimme — för närvarande 2 kronor 35 öre vid flertalet skoltyper — samt med ett procentuellt bidrag — för närvarande hälften och i undantagsfall intill två tredjedelar — till undervisningsmateriel. Det andra statsbidragssystemet är det, som gäller för centrala verkstadsskolor. Dessa åtnjuta statsbidrag enligt väsentligt förmånligare grunder än de, som gälla för kommunala yrkesskolor i allmänhet. Grunden till de centrala verkstadsskolornas mera gynnade ställning i statsbidragshänseende är den, att dessa skolor äro avsedda för sådan ungdom inom geografiskt vidsträckt område, i regel landstingsområden, för vars yrkesutbildning icke är sört eller ansetts

böra sörjas genom primärkommuners eller enskilda industriföretags initiativ. Beträffande de sjömansskolor, varom nu är fråga, är avsikten den, att de icke skola få ett lokalt begränsat rekryteringsområde utan vara öppna för ungdom från hela landet. Med hänsyn härtill ha de sakkunniga ansett rimligt, att statsbidrag må utgå enligt gynnsammare grunder än de, som gälla för den lokala yrkesundervisningen, och i stället förordat, att statsbidrag skulle utmätas i huvudsak enligt de för centrala verkstadsskolor gällande föreskrifterna. Jag har för egen del funnit de sakkunnigas motivering för detta förslag bärande och tillstyrker i princip, att sistnämnda föreskrifter läggas till grund för bestämmandet av storleken av statens bidrag till sjömansskolor. Såsom närmare torde framgå av det följande, synas dock modifikationer i vissa avseenden erforderliga.

I fråga om statsbidrag till engångskostnader biträder jag i likhet med statskontoret de sakkunnigas förslag, vilket innebär tillämpande av samma grunder för statsbidrag, som gälla för centrala verkstadsskolor. Härvid förutsätter jag i likhet med statskontoret, att lokaler och materiel vid den yrkesundervisningsanstalt, till vilken sjömansavdelningen anslutes, i största möjliga omfattning utnyttjas även för nämnda avdelning, så att anordnande av nya lokaler och anskaffande av ny materiel så långt som möjligt undvikas. Största varsamhet synes vidare vara av nöden i fråga om anskaffande av dyrbar åskådningsmateriel. Härvid böra exempelvis beaktas förefintliga möjligheter att utnyttja navigationsskolornas resurser, i den mån sådan skola finnes å orten.

Enär de sakkunniga i första hand tänkt sig sjömansskolorna förlagda till vissa större städer med under normala förhållanden goda inackorderingsmöjligheter, ha de ansett elevinternat som regel icke erforderliga, särskilt som de förutsatt, att eleverna skulle få tillfälle till billiga måltider på skolan i samband med skeppskockutbildningen. De sakkunniga ha likväl förutsatt, att möjligheter skola föreligga för Kungl. Maj:t att, därest anordnandet av elevinternat med hänsyn till lokala förhållanden skulle finnas erforderligt, medgiva statsbidrag därtill enligt för elevinternat vid centrala verkstadsskolor gällande grunder. Jag instämmer för egen del i vad de sakkunniga sålunda anfört.

Beträffande frågan om statsbidrag till årliga driftkostnader av olika slag tillstyrker jag i likhet med statskontoret de sakkunnigas förslag utom i vad angår statsbidrag till rektorsarvode och lärarlöner. Det synes visserligen skäligt, att något statsbidrag må utgå till särskilt arvode åt den lärare, som förordnas till föreståndare för fullständig sjömansskola; jag anser mig dock icke kunna tillstyrka ett högre statsbidrag än 1 800 kronor för år. Såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår, innebär de sakkunnigas förslag ett statsbidrag av 3 000 kronor för år. Vad angår lärarlönerna i övrigt, synes det av tekniska skäl icke möjligt att direkt tillämpa statsbidragsbestämmelserna för centrala verkstadsskolor. Därtill kommer att de kursplaner, jag i det föregående förordat, endast äro avsedda att till en början tillämpas försöksvis. Med hänsyn härtill och till vad statskontoret i ämnet anfört, torde statsbidraget till lärarlöner tills vidare böra utgå efter samma grunder som bestämts för den s. k. kvarnskolan i Mariestad, d. v. s. med belopp, motsvarande hela avlöningskostnaden, dock högst 50 procent utöver vad som i sådant hänseende skolat utgå enligt bestämmelserna i kungörelsen den 4 november 1921 (nr 705) angående statsunderstöd till kommunala och enskilda skolor för yrkesundervisning.

Staten torde alltså, på sätt jag i det föregående förordat, böra understödja anordnandet av yrkesutbildning för sjöfolk av manskapsgrad genom ett system

med statsbidrag. Initiativ till upprättandet av de särskilda sjömansskolorna åter får ankomma på skolornas blivande huvudmän. Härvid förutsättes, att Kungl. Maj:t i de enskilda fallen på ansökan av vederbörande medgiver inrättandet av statsunderstödd sjömansskola och beslutar rörande statsbidrag till engångskostnaderna.

De statsbidragsgrunder, varom i det föregående varit fråga, ha avsett egentliga sjömansskolor, vilka skola vara öppna för elever från hela riket. I detta sammanhang vill jag erinra om de möjligheter att tillgodose ett mera lokalt behov av sjöfolksutbildning, som numera föreligga genom den Kungl. Maj:t av riksdagen tillagda befogenheten att efter prövning i varje särskilt fall medgiva understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning jämväl till utbildning i andra yrken än sådana, som äro att hänföra till hantverk, industri, handel eller husligt arbete.

Antalet erforderliga sjömansskolor.

De sakkunniga ha räknat med en normal nyrekrytering till sjömansyrket av omkring 3 000 sjömän om året. Emellertid föreläge grundad anledning att antaga, att deltagarantalet icke kunde förväntas bli alltför stort, om icke någon direkt och påtaglig fördel därav stode att vinna för vederbörande. Härvid syntes icke återstå annan utväg än överenskommelse avtalsvägen mellan vederbörande fackorganisationer.

De sakkunniga förklara sig hålla bestämt före att, för att syftet med de föreslagna åtgärderna skulle kunna nås fullt ut, en sådan överenskommelse mellan fackorganisationerna måste komma till stånd.

En fullständig skola enligt de sakkunnigas förslag skulle i överensstämmelse med det tidigare anförda för varje år lämna plats för 90 elever av kategorien däckspersonal, lika många av maskinpersonalen, 48 av kökspersonalen, eller sålunda för tillhopa 228 elever av samtliga kategorier varje år.

De sakkunniga beräkna, att fyra fullständiga sjömansskolor skola visa sig erforderliga. I första hand ha de sakkunniga därvid räknat med Stockholm, Göteborg, Hälsingborg och Kalmar såsom lämpliga förläggningsorter. Om alla fyra skolorna komme till stånd, skulle plats beredas för 912 elever per år, vilket antal väl icke skulle täcka det teoretiska behovet men syntes de sakkunniga motsvara det praktiska behovet under normala förhållanden under förutsättning, att intresset för saken från vederbörande fackorganisationers sida medförde sådan överenskommelse som nyss nämnts.

I flera av *remissyttrandena* understrykes önskvärldheten av att ett avtal kommer till stånd rörande fördelar för dem som genomgått ifrågavarande yrkesutbildning.

Departementschefen har för egen del anført följande.

De sakkunniga samt flera av de myndigheter och organisationer, som yttrat sig i ärendet, ha med styrka framhållit, att de utbildningsmöjligheter, som äro avsedda att tillskapas genom ifrågavarande åtgärder, icke torde komma att röna avsedd efterfrågan, med mindre ett avtal — eller eventuellt en lagstiftning — kommer till stånd, varigenom fullgjord yrkesutbildning förbindes med

vissa förmåner vid arbetsanställning inom sjöfarten. Frågan om eventuell lagstiftning i ämnet lämnar jag i detta sammanhang å sido. Däremot finner jag angeläget understryka önskvärdheten av att frivilliga överenskommelser av angiven innebörd komma till stånd.

Det är enligt min mening icke lämpligt att i förväg fastlåsa sjömansskolororganisationen inom en begränsad yttre ram. Därest anställningsvillkoren för yrkesutbildade sjömän avtalsmässigt regleras på sätt jag antytt, förefaller det icke osannolikt, att utbildningsanstalter erfordras i större omfattning än vad de sakkunniga angivit såsom troligt. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra, på vilka orter och till vilket antal sjömansskolor må komma till stånd. Givet är, att varsamhet därvid bör iakttagas i syfte att förhindra utbyggandet av en överdimensionerad organisation. En viktig synpunkt är även, att olika landsdelars utbildningsbehov tillgodoses så rättvist som möjligt.

Jag vill i detta sammanhang nämna, att stadsfullmäktige i Stockholm, Göteborg, Hälsingborg och Kalmar tillstyrkt eller lämnat utan erinran de sakkunnigas förslag i vad det avser skolornas förläggning, men att starkt intresse för att få sjömansskola förlagd till hemkommunen anmälts även av Malmö, Oskarshamn och Sundsvall. Vidare har länsstyrelsen i Karlskrona — under framhållande dels av den erfarenhet inom förevarande utbildningsområde, som förefinnes inom örlogsflottan, dels hurusom viss båtmateriel och undervisningsmateriel inom flottan kunde utnyttjas för utbildningen — ifrågasatt såsom förläggningsplatser för sjömansskolor — förutom Stockholm och Göteborg — jämväl Karlskrona samt möjligen Malmö och Härnösand. Länsstyrelsen i Gävleborgs län anser det böra undersökas, i vad mån en sjömansskola för sjöfolket i nedre Norrland kan inrättas vid länets landstings centrala verkstadsskola i Tönshammar invid Söderhamn eller å annan plats inom nedre Norrland. Svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse ger uttryck för en liknande ståndpunkt. Länsstyrelsen i Västernorrlands län anser det vara i hög grad önskvärt, att en av skolorna förlägges till Norrland och föreslår, att möjligheterna härför närmare undersökas. — För egen del är jag icke beredd att nu taga ställning till frågan, på vilka orter sjömansutbildning bör komma till stånd. Såsom jag förut framhållit, torde Kungl. Maj:t framdeles få fatta beslut härom.

Särskild yrkesutbildning för den mindre sjöfarten och fisket.

De sakkunniga ha tillstyrkt en i samråd med dem gjord framställning från Göteborgs och Bohus läns landstings finansberedning, vari hemställts, att verkstadsskolan i Lysekil för arbetslös ungdom måtte omorganiseras till en särskild yrkesskola för den mindre sjöfarten och fisket samt för båtbyggare. Fullständiga kursplaner härför ha uppgjorts.

Fiskarenas yrkesorganisationer, fiskeriintendenterna och lantbruksstyrelsen ha emellertid riktat starka erinringar mot ifrågavarande förslag. Departementschefen har med hänsyn härtill icke ansett sig böra ifrågasätta ett genomförande av förslaget. Med anledning av i vissa remissyttranden uttalade önskemål om en förnyad utredning rörande anordnandet av yrkesutbildning för fiskare har departementschefen erinrat, att en sådan utredning nyligen igångsatts inom jordbruksdepartementet. Det förefölle icke ute-

slutet, framhåller departementschefen, att verkstadsskolan i Lysekil framdeles skulle kunna i någon form inlemmas i den kursorganisation, som kunde komma att bli resultatet av denna utredning.

Anslagsberäkningar.

Beträffande statsbidrag till engångskostnader och driftkostnader för nästa budgetår har *departementschefen* anfört följande.

Jag har i det föregående i huvudsak tillstyrkt de sakkunnigas förslag till grunder för statsbidrag till sjömansskolor. Emellertid har jag icke ansett tillräddligt att begränsa skolororganisationens yttre omfattning. Anslagsbehovet låter sig med hänsyn härtill icke exakt beräkna. Vad särskilt angår nästa budgetår, kan det icke nu förutsägas, på vilka orter och i vilken omfattning sjömansskolor kunna komma att under året vara i verksamhet. Även om det får anses angeläget att yrkesutbildningen för sjömän kommer i gång i full utsträckning snarast möjligt, torde anslagsbelastningen under det första verksamhetsåret likväl sannolikt bli relativt måttlig för att sedermera successivt öka. Med hänsyn härtill torde det förslagsanslag till bidrag till driften av sjömansskolor, som torde böra anvisas under rubriken »Kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning», icke för nästa budgetår böra uppföras med högre belopp än 100 000 kronor. Under samma rubrik torde vidare böra uppföras ett förslagsanslag till bidrag till inrättande av sjömansskolor; anslagsbehovet för nästa budgetår under detta anslag torde med hänsyn bland annat till att statsbidrag till engångskostnader avses skola utbetalas först i mån av byggnadsarbetenas fortgång, kunna uppskattas till 150 000 kronor.

I bilagan åttonde huvudtiteln till årets statsverksproposition hemställer jag, att för riksdagen måtte framläggas förslag om anvisande av medel i enlighet med vad jag sålunda förordat.

I fråga om stipendier har *departementschefen* förordat, att sådana må utgå till deltagare i sjömansskolornas kurser, oberoende av deras längd, enligt samma grunder som vid annan yrkesutbildning.

Med hänsyn till angelägenheten av att redan yrkesutövande sjömän i största möjliga utsträckning skola finna med sin fördel förenligt att genomgå kurser i sjömansskola, har *departementschefen* tillstyrkt ett av de sakkunniga framlagt förslag, att sjöman skall kunna erhålla nedsättning till hälften av sina resekostnader till och från kursorten. Kostnaderna härför borde bestridas från vederbörande stipendieanslag.

Utskottet.

Utskottet är ense med *departementschefen* därom, att åtgärder äro påkallade för att få till stånd en organiserad yrkesutbildning för sjömän av manskapsgrad samt att denna yrkesutbildning bör anknytas till det befintliga yrkesskolväsendet och ställas under inseende av överstyrelsen för yrkesutbildning. Beträffande de särskilda yrkeskursernas organisation ha delade meningar framkommit, särskilt avseende frågan om deras uppdelning i lägre och högre kurser och rörande spörsmålet, huruvida viss tids förpraktik skall krävas för inträde i kurserna. Utskottet har för sin del funnit, att vad *departementschefen* i nämnda hänseenden förordat innebär en tillfredsställande lösning av dessa spörsmål.

De för utredning av sjöfolkets bildningsfråga tillkallade sakkunniga ha föreslagit, att utbildningen för såväl däck- och maskinpersonal som skeppskockar skall sammanföras till särskilda sjömansskolor med en kapacitet, som medger anordnande samtidigt av tre grundläggande kurser för däckpersonal, var och en med 15 deltagare, tre dylika kurser för maskinpersonal, likaledes med 15 deltagare i varje kurs, en påbyggnadskurs med 15 deltagare för däck- och en för maskinpersonal ävensom tre kurser, vardera med 12 deltagare, för kökspersonal, därav en nybörjarkurs, en kortare kurs för icke-nybörjare samt en påbyggnadskurs. De sakkunniga anse sig dock böra räkna med att sjömansskolornas fulla kapacitet kommer att utnyttjas endast under en del av året, nämligen perioden januari—april, då sjöfarten i viss mån ligger nere, medan under återstoden av året kursverksamheten skulle komma att vara väsentligt inskränkt. Departementschefen har för egen del yttrat, att den av de sakkunniga skisserade organisationen av en sjömansskola endast borde betraktas som en lämplig normaltyp, men att hinder icke borde möta att en skola organiserades även på annat sätt. Med anledning härav vill utskottet framhålla, att det av olika skäl, icke minst angelägenheten av en tillfredsställande rekrytering av lärarpersonalen, måste anses önskvärt, att de blivande sjömansskolorna erhålla en sådan organisation, att deras kapacitet såvitt möjligt till fullo tages i anspråk hela året, varigenom ett effektivare utnyttjande av lokaler och materiel skulle möjliggöras och personalen kunna beredas förmånligare anställnings- och avlöningsförhållanden.

De planerade sjömansskolorna ha avsetts skola stå öppna för ungdom från hela landet. Då skolorna sålunda skulle få viss karaktär av riksskolor ha de sakkunniga övervägt, huruvida icke med hänsyn härtill statsbidragsgrunderna borde utformas så, att de för huvudmännen bleve förmånligare än de för centrala verkstadsskolor gällande, men likväl, i betraktande av att skolorna kunna påräknas bli förlagda till sjöfartsstäder med betydande skatteintäkter från sjöfartsnäringen, stannat vid att föreslå tillämpande i huvudsak av nyssnämnda grunder. Departementschefen har godtagit detta de sakkunnigas förslag med vissa i stort sett tekniska jämkningar. Vid den prövning utskottet ägnat ifrågavarande spørsmål har utskottet funnit sig böra biträda vad departementschefen sålunda förordat.

Vad departementschefen anfört rörande antalet erforderliga sjömansskolor har icke givit utskottet anledning till erinran. Utskottet vill i likhet med departementschefen understryka önskvärldheten av att överenskomelser träffas, varigenom fullgjord yrkesutbildning av ifrågavarande slag förbindes med vissa förmåner vid anställning inom sjöfarten. Såsom departementschefen framhållit, bör det ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles bestämma, på vilka orter sjömansskolor böra upprättas.

Departementschefen har redogjort för ett av vederbörande landsting framlagt förslag rörande omorganisation av den nuvarande verkstadsskolan i

Lysekil till en utbildningsanstalt för den mindre sjöfarten och fisket m. m. men icke ansett sig böra för närvarande ifrågasätta förslaget realiserande. Departementschefen har emellertid icke ansett uteslutet, att nämnda verkstadsskola framdeles skulle kunna i någon form inlemmas i den kursorganisation, som kunde komma att bli resultatet av en nyligen inom jordbruksdepartementet igångsatt utredning rörande yrkesutbildning för fiskare. Utskottet vill för sin del uttala den förhoppningen, att så skall kunna bli fallet.

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot vad departementschefen anfört rörande storleken av de för nästa budgetår erforderliga anslagen till bidrag till inrättande och drift av sjömansskolor samt angående stipendier och resekostnadsbidrag till elever i sådana skolor. I annat sammanhang kommer utskottet att hemställa om anvisande av nämnda anslag.

II. Sjöfolkets allmänna och medborgerliga bildning.

De sakkunniga ha i enlighet med de för deras utredningsarbete gällande direktiven framlagt förslag rörande särskilt statsbidrag till bildningsarbetet bland sjömän.

De sakkunnigas förslag innebär i sammandrag följande.

a. Ökning av det årliga statsbidraget till sjömansbiblioteket från 10 000 kronor till 35 000 kronor, anvisande av ett årligt anslag av 10 000 kronor till svenska bibliotek i utländska hamnstäder samt anskaffande av handbibliotek för fartyg och studiehjem för en kostnad av 50 000 kronor (engångsanslag);

b. statsbidrag till kursverksamhet för en beräknad årlig kostnad av 40 600 kronor samt engångsanskaffning av materiel till dylik kursverksamhet för en kostnad av 10 500 kronor;

c. statsbidrag till studiecirkelverksamhet ombord för en beräknad årlig kostnad av 12 000 kronor;

d. utbildande av lärare och studieledare för studiecirkelar; kostnaden härför beräknas till 5 000 kronor för år;

e. anställande av folkbildningsinstruktörer i vissa hamnstäder; beräknad årskostnad 19 200 kronor;

f. anordnande av en central ledning av bildningsverksamheten; årskostnad 21 000 kronor, engångskostnad 3 000 kronor;

g. bidrag till föreläsningverksamhet i utländska hamnar; beräknad kostnad 5 000 kronor för år.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

Såsom i direktiven för de sakkunnigas arbete framhållits, möta för sjömanskåren särskilda svårigheter, när det gäller att tillgodogöra sig de bildningsanstalter, som stå landbefolkningen till buds. Det förefaller med hänsyn härtill icke obefogat, att staten vidtager särskilda åtgärder för att stödja bildnings-

arbetet inom denna yrkeskår. De sakkunniga ha även, såsom av den föregående redogörelsen framgår, framlagt förslag i sådant hänseende, vilket innefattar ett detaljerat system för statsbidrag till olika former av studieverksamhet under särskild central ledning. Förslaget har från skilda håll utsatts för viss kritik, särskilt beträffande den ifrågasatta centrala ledningen. Jag har för egen del funnit, att de kritiska synpunkter, som framförts gentemot en central ledning i den utformning de sakkunniga tänkt sig, icke varit utan berättigande. Vad förslaget i övrigt angår, åsyftar detsamma dels en utveckling av den statsunderstödda biblioteksverksamheten och dels att finna lämpliga former för statsunderstöd till den egentliga studieverksamheten. Beträffande sistnämnda spörsmål ha de föreslagna statsbidragsgrundernas invecklade och svåröverskådliga beskaffenhet gjort mig i viss mån betänksam; det hade, synes det mig, varit önskvärt med ett enklare statsbidragssystem. Jag erinrar i detta sammanhang, att utredning pågår angående grunderna för statens understödjande av det fria och frivilliga bildningsarbetet, en utredning som avser den fria och frivilliga folkbildningsverksamheten i hela dess vidd. Jag har, icke minst med hänsyn till de betänkligheter, jag hyser inför vissa av de förordade åtgärderna, kommit till den uppfattningen, att resultatet av den pågående utredningen bör avvaktas, innan statsmakterna taga slutlig ställning till det nu föreliggande sakkunnigförslaget, i vad detsamma avser den centrala ledningen samt frågan om grunder för statsunderstöd till den egentliga studieverksamheten. I avvaktan på en definitiv lösning av spörsmålet om lämpliga understödsgrunder synes dock ett maximerat belopp av 20 000 kronor böra anvisas för nästa budgetår såsom bidrag till allmänbildande verksamhet bland sjömän. Vidare har det synt mig angeläget att medverka till omedelbara åtgärder för en förbättring av biblioteksverksamheten för sjömannens vidkommande. Ett ställningstagande till denna del av sakkunnigförslaget synes icke ägnat att föregripa den pågående utredningen.

Bidraget å 20 000 kronor till bildningsverksamhet bland sjömän synes böra anvisas såsom särskilt anslag och ställas till förfogande av arbetarnas bildningsförbund att användas i första hand till studiecirkel- och instruktörsverksamhet.

Ifråga om biblioteksverksamheten innebär de sakkunnigas förslag i första hand, att svenska sjömansbiblioteket i Göteborg skulle tilldelas ett högre årligt understöd. En höjning av detta understöd, vilket för närvarande utgår med 10 000 kronor, synes i och för sig befogad. Jag kan dock icke för närvarande tillstyrka att detsamma, på sätt de sakkunniga föreslagit, skulle höjas till 35 000 kronor. Detta förslag bygger nämligen på förutsättningen, att biblioteket skulle komma att inflytta i nya lokaler, vilket ansetts komma att medföra behov av medel till lokalhyra (4 000 kronor) och till avlönande av en heltidsanställd biblioteksassistent (6 200 kronor). En dylik flyttning har ännu icke ägt rum. Så länge biblioteket alltjämt är inrymt i sina nuvarande lokaler, synes dess skötsel liksom hittills böra handhas av Dicksonska folkbibliotekets personal. Jag förordar i likhet med statskontoret, att statsbidraget höjes med 15 000 kronor till högst 25 000 kronor för år. Någon ändring av statsbidragsvillkoren ifrågasätter jag för närvarande icke. Alltjämt torde sålunda såsom villkor böra föreskrivas, att statsunderstöd må utgå med dubbelt så stort belopp som från annat håll tillskjutes, samt att minst fyra femtedelar av statsbidraget skall användas till bokanskaffning och bibliotekets underhåll.

De sakkunniga ha även erinrat om en i socialstyrelsens utredning angående utlandssvenskarna berörd fråga om statsunderstöd för biblioteksverksamhet bland svenskar i utlandet (stat. off. utr. 1941: 36). Skolöverstyrelsen har enligt

denna utredning rekommenderat ett statsunderstöd av förslagsvis 1 000 kronor för år till bibliotek av folkbibliotekskaraktär och 300 kronor för år till skolbibliotek. Jag tillstyrker detta förslag. Statsunderstöd synas dock för närvarande böra utgå allenast till bibliotek, som äges av svensk utlandsförsamling, respektive till skolbibliotek, anslutet till statsunderstödd svensk skola i utlandet. Beträffande villkoren för statsunderstöd ansluter jag mig i övrigt till skolöverstyrelsens förslag. Understöd av den art, jag sålunda förordat, avser emellertid icke den läsrumsvärksamhet, som bedrivs av vissa organisationer, framför allt svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse och evangeliska fosterlandsstiftelsen. Läsrumsvärksamhet uppehålls för närvarande i inemot ett trettiootal utländska hamnstäder och synes undantagslöst vara förenad med biblioteksvärksamhet. Bokbeståndet uppgives emellertid företrädesvis bestå av äldre litteratur. Från skilda håll ha framförts önskemål om att denna form av biblioteksvärksamhet bland sjömän borde understödjas av statsmakterna. Jag delar denna uppfattning och tillstyrker, att ett årligt statsunderstöd av 300 kronor må utgå till sjömansbibliotek i anslutning till läsrum av ifrågavarande slag. Medlen synas böra utbetalas till den organisation, som bedriver läsrumsvärksamheten. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de bestämmelser och villkor för åtnjutande av statsunderstöd, som må finnas påkallade. Därvid synes icke böra uppställas villkor av innebörd, att visst bidrag skall tillskjutas från annat håll. Nu ifrågavarande anslagsmedel till understöd åt biblioteksvärksamhet för svenskar i utlandet torde böra utgå från en särskild, förslagsvis beräknad anslagspost under förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet. Anslagsposten torde för nästa budgetår böra uppföras med förslagsvis 13 000 kronor.

Jag ansluter mig likaledes till de sakkunnigas förslag om anvisande av medel till anskaffande av fasta handboksbibliotek för fartyg. På sätt de sakkunniga förordat torde medelsanvisningen böra fördelas över flera budgetår. För nästa budgetår tillstyrker jag en medelsanvisning av 10 000 kronor. Anslagsbeloppet torde böra anvisas såsom ett särskilt reservationsanslag under benämningen »Anskaffande av fasta fartygsbibliotek».

I syfte att tillgodose sjömannens bokförsörjning i hemlandet ha de sakkunniga förordat, att såsom villkor för statsunderstöd till kommunala och med dem likställda folkbibliotek samt till biblioteksvärksamhet i sammanhang med studiecirkelarbeta måtte föreskrivas, att sjöman, som tillfälligt vistas inom ifrågavarande kommun, medgives rätt till boklån på enahanda villkor, som gälla för kommunens egna invånare. I likhet med skolöverstyrelsen anser jag mig böra tillstyrka detta förslag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, därest riksdagen icke framför erinran mot bifall till vad jag sålunda förordat, meddela i ämnet erforderliga bestämmelser.

Hemställan om framläggande av förslag till riksdagen i enlighet med vad jag sålunda förordat göres vid anmälan denna dag av frågorna rörande utgifter under riksstatens åttonde huvudtitel för budgetåret 1946/47.

Till stöd för det i *motionen II: 162* framställda yrkandet om ett anslag av 10 000 kronor till den av svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse bedrivna studiecirkel- och instruktörsverksamheten bland sjömän har anförts i huvudsak följande.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 8 till årets riksdag har Kungl. Maj:t föreslagit ett statsbidrag å 20 000 kronor till bildningsverksamhet bland sjömän att ställas till förfogande åt Arbetarnas bildningsförbund att användas i första hand till studiecirkel- och instruktionsverksamhet.

Det är ägnat att förvåna, att den organisation, som längst och mest omfattande bedrivit en sådan bildningsverksamhet bland sjömän, nämligen svenska kyrkans sjömansvård, därmed icke föreslagits att erhålla anslag.

Vid ett fyrtiotal läsrum i svenska hamnar bedriver nämnda styrelse genom sitt utskott för sjömansvård i hemlandet en betydelsefull verksamhet till sjömäns bästa. Arbetet är av både social och kulturell natur. Det både avser att erbjuda sjömännen en ersättning för hem och familjeliv under den tid de uppehålla sig i hamn och söker giva dem tillfälle till vidare utbildning och studier. Särskilt i de mera betydande hamnarna är verksamheten rikt utvecklad och av sjömännen själva högt skattad och omfattad med stort förtroende.

Enbart å sjömansinstitutet i Stockholm och sjömansläsrummet i Göteborg gjordes förlidet år 93 470 besök av sjömän. Bildningsarbete bedrevs t. ex. vid sjömansinstitutet i form av yrkesbestämda folkhögskolekurser, studiecirklar, föreläsningar i förening med bildningsfilm och god underhållning m. m. Bildningsintresset ombord har stimulerats genom fartygsbesök av institutets föreståndare och assistent i samband med utplacering av fartygsbibliotek.

Den sammanlagda kostnaden för verksamheten bara i Stockholm och Göteborg utgjorde föregående år 118 956 kronor varav 1 000 kronor erhållits såsom statsbidrag. Studiecirkel- och kursverksamheten endast i Stockholm drog härutöver en kostnad av 7 010 kronor, varav 1 000 kronor utgöra statsbidrag ur anslaget till flyttande folkhögskolekurser. Allt övrigt har insamlats på frivillig väg.

I Stockholm och Göteborg anordnades under året 91 föreläsningar för sjömän till en kostnad av 2 275 kronor i föreläsningarsvoden, ävenledes av insamlade medel.

Från och med innevarande år har en studieinstruktör och hamnbibliotekarie anställts i Stockholms hamn. Denne instruktörs arbete skall hava sjömansinstitutet såsom sin centralpunkt, och det sammanfaller helt med den uppgift som ABF:s instruktör i Göteborg har och till vilken departementschefen förordat bidrag. Han skall alltså vid fartygsbesöken stimulera studieintresset ombord, förmedla korrespondenskurser, ordna fartygsbibliotek, giva upplysningar om Stockholms kulturella organisationer, ge anvisningar om högklassiga förströelsemöjligheter m. m. Denna befattning avlönas med 5 760 kronor, vartill kommer kostnad för buss- och spårvagnsresor mellan de olika hamnarna och för transport av sjömansbiblioteken.

I skånehamnarna äro sedan några år tillbaka två prästmän avdelade för sjömansvårdsarbete, och under innevarande år komma ytterligare två s. k. stiftsadjunkter att avdelas för bildningsverksamhet bland sjömän i hamnarna Malmö och Hälsingborg.

För alla dessa åtgärder får självfallet sjömansvårdsstyrelsen vidkännas ökade kostnader.

Den inländska sjömansvårdens beräkningsbara kostnader för bildningsverksamhet bland sjömän — bortsett alltså från utgifterna för allmänsocial verksamhet — utgöra alltså för innevarande år

för kursverksamhet och studiecirklar i Stockholm och Göteborg ..	9 010
för föreläsningar i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg..	2 500
för lön åt instruktör i Stockholms hamn	5 760
för transport av bibliotek m. m.	1 000

Summa kronor 18 270.

Då sjömansvårdsstyrelsen dels är pionjär i fråga om bildningsverksamheten bland sjömän — den första folkhögskolekursen för sjöfolk hölls redan 1926, och studiearbete efter ordnad plan har i Stockholm bedrivits sedan 1924 — och då den dels under alla dessa år utfört arbetet med frivilliga medel och gjort det på ett sådant sätt att den överallt äger sjöfolkets förtroende, skulle det kännas som en kränkning, om den helt ställdes utanför, då staten nu i högre grad än tidigare börjar lämna sin hjälp till sådan verksamhet.

Utskottet.

Under erinran om att utredning genom särskilda sakkunniga pågår rörande grunderna för statens understödande av den fria och frivilliga folkbildningsverksamheten har departementschefen icke ansett sig böra för närvarande taga slutlig ställning till nu föreliggande förslag, i vad detsamma avser frågan om grunderna för statsunderstöd till den egentliga studieverksamheten bland sjömän. Däremot har departementschefen ansett sig kunna taga ståndpunkt till förslaget i vad detsamma avser åtgärder för en förbättring av biblioteksverksamheten bland sjömän. Vad departementschefen i sistnämnda hänseende anført och föreslagit har icke givit utskottet anledning till erinran. Utskottet finner sålunda påkallat, att under förslagsanslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet anvisas medel för möjliggörande av en ökning av statsunderstödet till svenska sjömansbiblioteket i Göteborg med 15 000 kronor till högst 25 000 kronor för år och att under samma anslag uppföres en förslagsvis betecknad delpost å 13 000 kronor till understöd åt biblioteksverksamhet för svenskar i utlandet, att disponeras enligt av departementschefen förordade grunder. I annat sammanhang kommer utskottet att hemställa om anvisande av för nämnda ändamål erforderliga medel.

Utskottet tillstyrker beviljande av ett reservationsanslag av 10 000 kronor till anskaffande av fasta fartygsbibliotek. Utskottet förordar även, att i avvaktan på resultatet av ovannämnda utredning ett belopp av 20 000 kronor ställes till Arbetarnas bildningsförbunds förfogande, att användas i första hand till studiecirkel- och instruktörsverksamhet. Med anledning av vad i motionen II: 162 anförts förordar utskottet därjämte, att ett belopp av 5 000 kronor tilldelas svenska kyrkans sjömansvårdsstyrelse, att disponeras såsom bidrag till den instruktörs- och studiecirkelverksamhet bland sjömän, som bedrivs av sjömanvårdsstyrelsens utskott för sjömanvård i hemlandet. Utskottet förordar således, att det av Kungl. Maj:t såsom bidrag till bildningsverksamhet bland sjömän äskade anslaget å 20 000 kronor höjes till 25 000 kronor.

Vad departementschefen i övrigt i detta sammanhang anført har icke givit utskottet anledning till erinran eller uttalande.

III. Hemställan.

Under åberopande av vad utskottet ovan anfört får utskottet hemställa, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 162,

a) medgiva, att statsbidrag må utgå till inrättande och drift av sjömansskolor i huvudsaklig överensstämmelse med vad departementschefen förorddat;

b) till *Anskaffande av fasta fartygsbibliotek* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 10 000 kronor;

c) såsom *Bidrag till bildningsverksamhet bland sjömän* för budgetåret 1946/47 under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

Stockholm den 26 mars 1946.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 64.
